

1.

Er bestaat niets leukers dan met een microfoon een winkelcentrum in gaan en vragen of mensen nog weten wat de betekenis van Pinksteren is. Standaard volgen er glazige blikken en gestamel. 'Een vrije dag', 'Pinkpop', 'iets met Jezus', maar heel veel verder komen de meeste geïnterviewden niet. Het is ook wel een lastige: waar Kerst en Pasen toch meestal enigszins heldere associaties oproepen, of dat nu Jezus of een haas is, blijft het beeld bij Pinksteren een stuk vager. En zelfs als je een wikipedia-achtig antwoord kunt oplepelen als: 'het feest van de uitstorting van de Heilige Geest', blijf je met allerhande vragen zitten. Want 'uitstorting' – dat is een raar woord, en 'heilige geest' zo mogelijk nog ongrijpbaarder.

2.

Om hier iets zinnigs over te kunnen zeggen, moeten we terug naar de oorsprong van het Pinksterverhaal waar we in het woord ten geleide een kort fragment uit hoorden. De storm, het geraas en de tongen van vuur die er in worden opgevoerd, zijn geen toneelrekwisieten om het verhaal extra drama te geven. Deze woorden verwijzen linea recta naar het grote bijbelse bevrijdingsverhaal uit Exodus, waar we een veel langer stuk uit lezen. Dat is het verhaal over een volk dat vrijgekocht is uit de slavernij in Egypte, de woestijn door moet, en daar te midden van rook en vuur de Thora ontvangt; Tien Woorden van bevrijding, van hebt-elkaar-lief. Het volk staat nog krom van slavernij, maar weet: nu gaat er een andere wind waaien, en niet alleen voor ons. Want deze Tien Woorden vormen een opdracht – dat je, eenmaal zelf bevrijd, ook anderen die vastzitten in armoede, onrecht en verdriet, daarvan probeert te bevrijden.

Zo is Pinksteren als een nieuwe loot geënt op *Sjavoe'ot*, het Joodse feest van de gave van de Tien Woorden en zelfs dat heeft nog weer een oudere betekenis; Oogstfeest – vreugde om de goede vruchten waarvan het eerste deel uit dankbaarheid wordt weggeven. Drie feesten in één dus eigenlijk...

3.

Dat klinkt mooi, maar wat betekent dat vervolgens voor ons? Valt er vandaag nog iets te vieren of is die Thorageest intussen allang door andere minder goed gezinde geesten weggeblazen?

Een bewijs voor dat laatste lijkt wat mij betreft het gesprek dat journalist Coen Verbraak in 2013 hield met Rijkman-Groenink. Deze ABN-AMRO-topman kreeg bij zijn vertrek 26 miljoen euro mee.

Als Verbraak hem confronteert met de morele kant van dat gegeven en de enorme maatschappelijke onrust die het heeft veroorzaakt, zegt Groenink:

'Ik heb nu eenmaal recht op dat geld. De Raad van Commissarissen heeft het beloningenbeleid bepaald, niet ik. En dat leidt tot de situatie dat door een volstrekt onvoorzien prijsstijging van het aandeel, dat pakket veel meer waard werd.' Wollige taal, maar juridisch gezien vast geen speld tussen te krijgen. Het gesprek wordt vervolgens steeds ongemakkelijker – de twee mannen begrijpen elkaar duidelijk niet en als Verbraak tenslotte schertsend vraagt of Groenink die 26 miljoen al heeft opgemaakt, antwoordt hij lachend: 'Nee hoor, ik heb het allemaal nog!'

Geen Oogstfeest hier, zijn goede opbrengsten hoeven blijkbaar met niemand te worden gedeeld.

4.

Is dit een uitzonderlijk voorbeeld? Dat valt tegen. Joris Luyendijk – zijn naam valt vaak de laatste tijd – schreef vanuit 'The City', het financiële hart van Londen, een choquerend boek over diezelfde bankenwereld onder de titel 'Dit kan niet waar zijn'. Het staat nog altijd hoog in de Boeken Top Tien, terwijl het voor niet-economen – zoals ik – niet eens gemakkelijk leesbare kost is. Die populariteit heeft dan ook nog een andere reden. Op zijn lezingtoer door het land, of hij nu de bibliotheek van Schagen of de boekhandel van Oss bezoekt, hoort Luyendijk tot zijn verbazing overal dezelfde reactie: 'Wat u beschrijft, gebeurt bij ons ook. De bezieling is verbannen uit ons werk en alles wat overblijft, zijn doelen, cijfers, rendementen en targets.'

En als je erop gaat letten, zie je het inderdaad overal: de wijkverpleegkundigen met een stopwatch in de hand; de publieke omroep met kijkcijfers als kwaliteitscriterium en universiteiten die verdienmodellen moeten hanteren – u kent de verhalen ook. Het meest tragische en hopelijk uitzonderlijke voorbeeld klonk enkele weken geleden op internet na de bootramp met 700 verdronken vluchtelingen. 'Dat scheelt weer 700 uitkeringen x 50 jaar', schreef iemand, en een ander: 'jammer van die 28 overlevenden – dat worden vast weer uitvreter.'

In al deze gevallen waait er een geest van volstrekt onverschillig rendementsdenken; een superstorm die alle menselijke waardigheid wegblaast.

5.

Misschien wel vergelijkbaar met de vernietigende storm die door Jeruzalem raast als het Romeinse imperium de stad veroverd en in haar gouden greep krijgt. De evangelist Lukas schrijft het Pinksterverhaal als de stad volledig in puin ligt. Denk: Aleppo, en je ziet het beeld voor je.

Het is vijftig dagen na Pasen en een gemêleerd gezelschap van honderdtwintig mannen en vrouwen, een microversie van de multiculturele samenleving (als ik dat woord nog mag gebruiken) zit bij elkaar in een bovenzaaltje. Jezus, hun leidsman, is verdwenen en de weg van bevrijding waarop hij hen voorging, lijkt doodgelopen, de stille oorverdovend.

Maar, zo gaat het verhaal: het wordt een stilte voor een storm, die plotseling opsteekt. De vonken vliegen er van af. Deze mensen worden ieder gegrepen door de geest – de heilige, die hen in beweging brengt tegen de stilstand, hen met andere tongen doet spreken in een taal die ze toch allemaal kunnen verstaan. Het is de taal van liefde, van solidariteit tegenover macht.

‘Zijn ze soms dronken?’ vragen cynische toehoorders zich hardop af, maar Petrus antwoordt fijntjes: ‘Nee, het is pas het derde uur’, - oftewel: de vijf zit nog niet eens in de klok -, het is pure geestdrift die hier tot uiting komt. Niet van boven, maar van binnen, er ontwaakt een vlam in hen, en ze beseffen: we moeten het zélf doen, sterker nog: wij kúnnen het zelf doen – die weg van bevrijding gaan.

6.

De geest komt veelvuldig voorbij in de bijbel, in allerlei gedaantes. Als levenskracht, adem van in den beginne, maar ook als demon, kwade kracht die mensen in bezit neemt. In zijn eerste brief aan de Ekklesia van Korinte schrijft Paulus over de ‘onderscheiding der geesten’, het onderscheid kunnen maken tussen het goede en het kwade. Dat is waar Pinksteren over gaat: om meer, om alle ruimte voor de goede geest van de Thora.

Blijft de vraag hoe we dat moeten doen, als die andere krachten het overal voor het zeggen lijken te hebben. Het is een kwestie van goed kijken. Maar als je dat doet, ontdek je her en der mensen die afgeknapt zijn geraakt op deze maatschappelijke orde en terug verlangen naar de menselijke maat. Voorbeelden te over: Repair Café’s waar handige types je computer een tweede leven geven, buurtverenigingen die eenzame bewoners in hun straatfeest betrekken, mensen die buddy worden van een vluchteling of van een dakloze en zo kan ik nog eindeloos doorgaan.

En ook in deze ekklesia, dit volstrekt gemêleerde gezelschap waait die geest: soms als een subtiel briesje, dan weer als een storm. We zingen samen de woorden van bevrijding en proberen ze, ieder op onze eigen manier ook te doen; er zijn voor de ander, je ergernissen loslaten, elkaar juist vasthouden.

7.

Het verhaal van Pinksteren leert dat we ons niet moeten opsluiten en afwachten. Het is opstaan geblazen tegen alle heersende ongeesten. Ook wie vandaag zo roept, wordt vaak meewarig aangekeken. Wat denken ze wel, die warhoofden, idealistische naïevelingen. Zijn ze dronken van illusie?

Ja, van de telkens opnieuw oplaaiende ‘illusie’ van eerlijk delen wat deze aarde te geven heeft, oogstfeest, uitdeelfeest met elkaar vieren.

Laten we hopen dat in ons, plotseling het vuur van visioenen kan oplaaien, of langzaam kan opgloeien, waardoor deze aarde wordt vernieuwd.

Zo moge het zijn.